रक्तपित्तहा, स्त्री, (रक्तपित्तं हन्तीति । हन्+ ड: । स्त्रियां टाप् ।) रक्तघ्नी । इति शब्दचन्द्रिका ॥ गाँठिया दूर्व्वा इति भाषा ॥ (विवृतिरस्या: रक्तघ्नीशब्दे ज्ञातव्या ॥)

रक्तपुनर्नवा, स्त्री, (रक्ता रक्तवर्णा पुनर्नवा ।) रक्तवर्णपुनर्नवाशाक: । तत्पर्य्याय: । क्रूरा २ मण्डलपत्रिका ३ रक्तकाण्डा ४ वर्षकेतु: ५ लोहिता ६ रक्तपत्रिका ७ वैशाखी ८ रक्तवर्षाभू: ९ शोफघ्नी १० पुष्पिका ११ विकसरा १२ विषघ्नी १३ प्रावृषेण्या १४ सारिणी १५ वर्षाभव: १६ शोणपत्र: १७ भौम: १८ पुनर्भव: १९ नव: २० नव: २१ । अस्य गुणा: । तिक्तत्वम् । सारकत्वम् । शोफरक्तप्रदरदोषपाण्डुपित्तनाशित्वञ्च । इति राजनिर्घण्ट: ॥

रक्तपुष्प:, पुं, (रक्तं पुष्पमस्य ।) करवीर: । इति जटाधर: ॥ (अस्य पर्य्यायो यथा,—
"करवीर: श्वेतपुष्प: शतकुम्भोऽश्वमारक: ।
द्वितीयो रक्तपुष्पश्च चण्डातो लगुडस्तथा ॥"
इति भावप्रकाशस्य पूर्व्वखण्डे प्रथमे भागे ॥)
रोहितवृक्ष: । इति शब्दमाला ॥ रक्तकाञ्चनवृक्ष: । दाड़िमवृक्ष: । वकवृक्ष: । इति रत्नमाला ॥ बन्धूकवृक्ष: । पुन्नागवृक्ष: । इति राजनिर्घण्ट: ॥ (रक्तवर्णपुष्पविशिष्टे, त्रि ।) यथा, बृहत्संहितायाम् । १५ । १४ ।
"इन्द्राग्निदैवते रक्तपुष्पफलशाखिन: सतिलसुन्ना: ।
कार्पासमाषचणका: पुरन्दरहुताशभक्ताश्च ॥")

रक्तपुष्पक:, पुं, (रक्तं पुष्पमस्य । कन् ।) पलाशवृक्ष: । (अस्य पर्य्यायो यथा,—
"पलाश: किंशुक: पर्णो यज्ञियो रक्तपुष्पक: ।
क्षारश्रेष्ठो वातहरो ब्रह्मवृक्ष: समिद्वर: ॥"
इति भावप्रकाशस्य पूर्व्वखण्डे प्रथमे भागे ॥)
रोहितकवृक्ष: । इति जटाधर: ॥ पर्पट: । शाल्मलिवृक्ष: । इति राजनिर्घण्ट: ॥

रक्तपुष्पा, स्त्री, (रक्तं पुष्पं अस्या: ।) शाल्मलिवृक्ष: । इति जटाधर: ॥ (अस्या: पर्य्यायो यथा,—
"शाल्मलिस्तु भवेन्मोचा पिच्छिला पूरणीति च ।
रक्तपुष्पा स्थिरायुश्च कण्टकाढ्या च तूलिनी ॥"
इति भावप्रकाशस्य पूर्व्वखण्डे प्रथमे भागे ॥)
पुनर्नवा । तत्पर्य्यायो यथा,—
"पुनर्नवा परारक्ता रक्तपुष्पा शिलाटिका ॥"
सिन्दूरी । तत्पर्य्यायो यथा,—
"सिन्दूरी रक्तबीजा च रक्तपुष्पा सुकोमला ॥"
इति भावप्रकाश: ॥)

रक्तपुष्पिका, स्त्री, (रक्तपुष्पा + कन् । टापि अत इत्वम् ।) लज्जालु: । इति शब्दचन्द्रिका ॥ रक्तपुनर्नवा । भूपाटलि: । इति राजनिर्घण्ट: ॥

रक्तपुष्पी, स्त्री, (रक्तं पुष्पं अस्या: । ङीष् ।) पाटलीवृक्ष: । इति जटाधर: ॥ जवा । आवर्त्तकीलता । नागदमनी । करञ्जीवृक्ष: । उष्ट्रकाण्डी । इति राजनिर्घण्ट: ॥ (धातकी । तत्पर्य्यायो यथा,—
"धातकी रक्तपुष्पी स्यात् कुञ्जरा मध्यवासिनी ॥"
इति वैद्यकरत्नमालायाम् ॥)

रक्तपूरकं, क्ली, (रक्तं पूरयतीति । पूर् + ण्वुल् ।) वृक्षाम्लम् । इति राजनिर्घण्ट: ॥ (विवरणमस्य वृक्षाम्लशब्दे ज्ञातव्यम् ॥)

रक्तप्रसव:, पुं, (रक्त: रक्तवर्ण: प्रसव: पुष्पमस्य ।) रक्तकरवीर: । रक्ताम्लान: । इति राजनिर्घण्ट: ॥

रक्तफल:, पुं, (रक्तं लोहितवर्णं फलमस्य ।) वटवृक्ष: । इति जटाधर: ॥ (अस्य पर्य्यायो यथा,—
"वटो रक्तफल: शृङ्गी न्यग्रोध: स्कन्दजो ध्रुव: ।
चीरी वैश्रवणो वासो बहुपादो वनस्पति: ॥"
इति भावप्रकाशस्य पूर्व्वखण्डे प्रथमे भागे ॥)

रक्तफला, स्त्री, (रक्तं पक्वदशायां लोहितवर्णं फलमस्या: ।) बिम्बिका । इत्यमर: । २ । ४ । १३६ ॥ (अस्या: पर्य्यायो यथा,—
"तुण्डी रक्तफला बिम्बी तुण्डिकेरी च बिम्बिका ॥"
इति वैद्यकरत्नमालायाम् ॥)
स्वर्णवल्ली । इति राजनिर्घण्ट: ॥ (अस्या: पर्य्यायो यथा,—
"स्वर्णवल्ली रक्तफला काकायु: काकवल्लरी ॥"
इति भावप्रकाशस्य पूर्व्वखण्डे प्रथमे भागे ॥)

रक्तफेनज:, पुं, (रक्तफेनात् जायते इति । जन् + ड: ।) वामपार्श्वस्थक्लोम । तत्पर्य्याय: । पुस्फुस: २ । इति हेमचन्द्र: । ३ । २६६ ॥

रक्तबिन्दु:, पु, (रक्तानां बिन्दु: ।) रक्तकणा । यथा,—
"रक्तबिन्दुर्यदा भूमौ पतत्यस्य शरीरत: ।
समुत्पतति मेदिन्यास्तत्प्रमाणस्तदासुर: ॥"
इति मार्कण्डेये देवीमाहात्म्यम् ॥)

रक्तबीज:, पुं, (रक्तवर्णं बीजमस्य ।) दाड़िम: । इति राजनिर्घण्ट: ॥ (अरिष्टकफल: । रीटा इति ख्यात: । तत्पर्य्यायो यथा,—
"अरिष्टकस्तु माङ्गल्य: क्षयवर्णोऽर्थसाधन: ।
रक्तबीज: पीतफेन: फेनिलो गर्भपातन: ॥"
इति भावप्रकाशस्य पूर्व्वखण्डे प्रथमे भागे ॥
रक्तं शोणितं बीजं कारणमस्य ।) असुरविशेष: । स च शुम्भनिशुम्भसेनापति: देव्या हतश्च । यथा,—
"पलायनपरान् दृष्ट्वा दैत्यान् मातृगणार्दितान् ।
योद्धुमभ्याययौ क्रुद्धो रक्तबीजो महासुर: ॥
रक्तबिन्दुर्यदा भूमौ पतत्यस्य शरीरत: ।
समुत्पतति मेदिन्यास्तत्प्रमाणस्तदासुर: ॥
युयुधे स गदापाणिरिन्द्रशक्त्या महासुर: ।
ततश्चैन्द्री स्ववज्रेण रक्तबीजमताड़यत् ॥
कुलिशेनाहतस्याशु तस्य सुस्राव शोणितम् ।
समुत्तस्थुस्ततो योधास्तद्रूपास्तत्पराक्रमा: ॥
यावन्त: पतितास्तस्य शरीरान्रक्तबिन्दव: ।
तावन्त: पुरुषा जातास्तद्वीर्य्यबलविक्रमा: ॥
तस्याहतस्य बहुधा शक्तिशूलादिभिर्भुवि ।
पपात यो वै रक्तौघस्तेनासञ्छतशोऽसुरा: ॥
तैश्चासुरासृक्सम्भूतैरसुरै: सकलं जगत् ।
व्याप्तमासीत्ततो देवा भयमाजग्मुरुत्तमम् ॥
तान् विषण्णान् सुरान् दृष्ट्वा चण्डिका प्राह सत्वरा ।
उवाच कालीं चामुण्डे ! विस्तरं वदनं कुरु ॥
मच्छस्त्रपातसम्भूतान् रक्तबिन्दून् महासुरान् ।
रक्तबिन्दो: प्रतीच्छ त्वं वक्त्रेणानेन वेगिता ॥
भक्षयन्ती चर रणे तदुत्पन्नान् महासुरान् ।
एवमेष क्षयं दैत्य: क्षीणरक्तो गमिष्यति ॥
भक्ष्यमाणास्त्वया चोग्रा न चोत्पत्स्यन्ति चापरे ।
इत्युक्त्वा तां ततो देवी शूलेनाभिजघान तम् ॥
मुखेन काली जगृहे रक्तबीजस्य शोणितम् ।
तस्याहतस्य देहात्तु बहु सुस्राव शोणितम् ॥
यतस्ततस्तद्वक्त्रेण चामुण्डा संप्रतीच्छति ।
मुखे समुद्गता येऽस्या रक्तपातान्महासुरा: ।
तांश्चखादाथ चामुण्डा पपौ तस्य च शोणितम् ॥
देवी शूलेन वज्रेण बाणैरसिभिरृष्टिभि: ।
जघान रक्तबीजं तं चामुण्डापीतशोणितम् ॥
स पपात महीपृष्ठे शस्त्रसंघसमाहत: ।
नीरक्तश्च महीपाल ! रक्तबीजो महासुर: ॥
ततस्ते हर्षमतुलमवापुस्त्रिदशा नृप ! ।
तेषां मातृगणो जातो ननर्त्तासृङ्मदोद्धत: ॥"
इति मार्कण्डेये देवीमाहात्म्यम् ॥
(महिषासुरपिता दानवो रम्भ एव जन्मान्तरे रक्तबीजो जात: । यथा, देवीभागवते । ५ । २ । ४४—४६ ।
"मृतं रम्भं समानीय यत्रास्ते परमं प्रियम् ।
चितायां रोपयामासुस्तस्य देहस्य शुद्धये ॥
महिषी सा पतिं दृष्ट्वा चितायां रोपितं तदा ।
प्रवेष्टुं सा मतिं चक्रे पतिना सह पावकम् ॥
वार्य्यमाणापि यत्नै: सा प्रविवेश हुताशनम् ।
ज्वालामालाकुलं साध्वी पतिमादाय वल्लभम् ॥
महिषस्तु चितामध्यात् समुत्तस्थौ महाबल: ।
रम्भोऽप्यन्यद्वपु: कृत्वा नि:सृत: पुत्रवत्सल: ॥
रक्तबीजोऽप्यसौ जातो महिषोऽपि महाबल: ।
अभिषिक्तस्तु राज्येऽसौ हयारिसुरोत्तमै: ॥
एवं स महिषो जातो रक्तबीजश्च वीर्य्यवान् ।
अवध्यस्तु सुरैर्दैत्यैर्मानवैश्च नृपोत्तम ! ॥")

रक्तबीजका, स्त्री, (रक्तो रक्तवर्णो बीजोऽस्या: । कन् + टाप् ।) तरदीवृक्ष: । इति राजनिर्घण्ट: ॥

रक्तमञ्जर:, पुं, (रक्ता रक्तवर्णा मञ्जरी । सा विद्यतेऽस्येति । "अर्शआदिभ्य: अच् ।" ५।२।१२७। इत्यच् ।) निचुलवृक्ष: । इति त्रिकाण्डशेष: ॥ (गुणादयोऽस्य निचुलशब्दे ज्ञातव्या: ॥)

रक्तमत्स्य:, पुं, (रक्तो रक्तवर्णो मत्स्य: ।) रक्तवर्णो मत्स्यविशेष: । यथा,—
"यो रक्ताङ्गो नातिदीर्घो न चाल्पो
नातिस्थूलो रक्तमत्स्य: स तूक्त: ।
प्रीतो रुच्य: पुष्टिकृद्दीपनोऽसौ
नाशं धत्ते किञ्च दोषत्रयस्य ॥"
इति राजनिर्घण्ट: ॥